

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA a DEMOGRAFIA

SLOVAK STATISTICS
and DEMOGRAPHY

3/2025

ročník/volume 35

Recenzovaný vedecký časopis so zameraním na prezentáciu moderných štatistických a demografických metód a postupov.

Scientific peer-reviewed journal focusing on the presentation of modern statistical and demographic methods and procedures.

Článok/Article: 4

Typ článku/Type of article: vedecký článok/scientific article

Strany/Pages: 36 – 46

Dátum vydania/Publication date: 15. júl 2025/July 15, 2025

Andrej CHROMEČEK, Kristián ÓVÁRI
Štatistický úrad Slovenskej republiky

OD KOMBINOVANÉHO SČÍTANIA K REGISTROVÉMU: MOŽNOSTI A LIMITY TVORBY DOMÁCNOSTÍ

FROM COMBINED CENSUS TO REGISTERS: POSSIBILITIES AND LIMITS OF HOUSEHOLD CONSTRUCTION

ABSTRAKT

Rodiny sú najprirodzenejšími sociálnymi spoločenstvami obyvateľstva. Takmer každý z nás sa do nejakej rodiny narodil, vyrastal v nej a následne si vlastnú rodinu založil. Rodinné spoločenstvá plnia celý rad dôležitých funkcií: reprodukčnú, ekonomickú, emocionálnu, socializačnú, ochrannú či edukačnú. Nie náhodou sa preto rodiny často označujú za základný kameň spoločnosti. Fenomén rodinného správania je preto v pozornosti demografov, sociológov, ale aj širokej verejnosti. Vďaka tomu údaje o premenách rodinného správania, štruktúrach domácností či o počte detí v rodinách a mimo nich patria k jedným z najviac reflektovaných vo vedeckom, ale aj spoločenskom diskurze. Cieľom príspevku je preskúmať možnosť tvorby cenzových domácností výlučne z administratívnych zdrojov údajov a odpovedať na otázku, či je naďalej potrebné získavať tieto informácie priamo od obyvateľov raz za desať rokov z národného cenzu.

ABSTRACT

Families are the most natural social communities of the population. Almost every one of us was born into a family, grew up in it, and subsequently founded our own family. Family collectivities fulfill a number of important functions: reproductive, economic, emotional, socializing, protective, or educational. It is no coincidence that families are often referred to as the cornerstone of society. The phenomenon of family behavior is therefore in the focus of demographers, sociologists, and the general public. Therefore, data on changes in family behavior, household structures, or the number of children in and outside families are among the most reflected in scientific and social discourse. The aim of this paper is to examine the possibility of creating census households exclusively from administrative data sources and to answer the question of whether it is still necessary to obtain this information directly from the residents once every ten years from the national census.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

bytová domácnosť, cenzová domácnosť, rodina, sčítanie obyvateľov, domov a bytov

KEY WORDS

dwelling household, census household, family, population and housing census

1. ÚVOD

Jedným zo základných výsledkov sčítania obyvateľov, domov a bytov sú údaje o počtoch a štruktúre rodín a domácností. Pri sčítaní v roku 2021 sa zisťovali charakteristiky o dvoch kategóriách domácností, a to bytových a cenzových. Údaje o bytových domácnostiach slúžia najmä na hodnotenie úrovne bývania, zatiaľ čo dáta za cenzové domácnosti poskytujú jedinečné informácie o rodinnom správaní. Bytovú

domácnosť tvoria všetky osoby, ktoré spoločne obývajú jeden byt, tzn. každý obývaný byt predstavuje jednu bytovú domácnosť. Bytová domácnosť môže byť identická s cenзовou domácnosťou alebo jedna bytová domácnosť môže byť rozdelená na viac cenзовých domácností.

Cenзовú domácnosť tvoria osoby, ktoré spoločne obývajú jeden byt, a je vyčlenená na základe vzájomných rodinných alebo príbuzenských vzťahov. Cenзовые domácnosti je možné členiť na rodinné a nerodinné cenзовые domácnosti, pričom rodinná cenзовая domácnosť je tzv. nukleárna rodina. Nukleárna rodina označuje najužšiu rodinu, ktorej členovia žijú v jednej domácnosti. Pozostáva z jedného z nasledujúcich typov: manželský alebo kohabitujúci pár bez detí; manželský alebo kohabitujúci pár s jedným alebo viacerými deťmi; otec s jedným alebo viacerými deťmi; matka s jedným alebo viacerými deťmi. Nerodinné cenзовые domácnosti ďalej rozdeľujeme na viacčlenné domácnosti bez priamych rodinných vzťahov, domácnosti jednotlivcov a kolektívne a inštitucionálne domácnosti (obrázok č. 1). Hlavné kritériá cenзовой domácnosti sú teda spoločné bývanie a rodinné/príbuzenské vzťahy. Cenзовые domácnosti sú najmenšími sociálnymi kolektívami, ktoré je možné v SR analyzovať. Cenзовые domácnosti sú typom domácností umožňujúcim detailný pohľad na štruktúru súžitia obyvateľov v rodinách, prípadne v iných nerodinných domácnostiach. Vyčerpávajúco sa zisťujú jedine v národnom cene každých desať rokov. Sú preto najdôležitejším zdrojom informácií o rodinách a poskytujú zatiaľ nenahraditeľné informácie na výskum rodinného spolužitia, demografického a reprodukčného správania populácie.

Tento príspevok sa venuje primárne cenзовým domácnostiam. V druhej kapitole je opísaný spôsob tvorby cenзовých domácností počas Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021 na Slovensku, a to osobitne podľa trvalého a súčasného pobytu. Tretia kapitola sa zameriava na analýzu rozdielov medzi cenзовými domácnosťami vytvorenými na základe týchto dvoch pobytových konceptov. Posledná kapitola sa venuje úvahám o kvalite údajov a nožnej udržateľnosti tvorby cenзовých domácností v mimocenзовálnom období.

Obrázok č. 1: Typy cenзовých domácností

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

2. POSTUP TVORBY CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ

V kontexte tvorby cenzových domácností môžeme rozdeliť typy údajov na údaje získané zo sčítacích formulárov a údaje získané z administratívnych zdrojov údajov.

2.1. ÚDAJE ZO SČÍTACIEHO FORMULÁRA

Sčítanie na Slovensku v roku 2021 bolo prvýkrát plne elektronické bez použitia papierových formulárov. Zároveň bolo prvým integrovaným sčítaním, čo znamená, že sa využila kombinácia údajov získaných z administratívnych zdrojov s údajmi získanými priamo od obyvateľov. Pri tomto sčítaní sa zaviedol aj koncept tzv. súčasného pobytu, ktorý obyvatelia vyplňali sami v sčítacom formulári. Súčasný pobyt vyjadruje stále bydlisko, na ktorom obyvateľ nemusí byť prihlásený na trvalý pobyt (de facto pobyt). Miesto súčasného pobytu môže byť zhodné s trvalým pobytom alebo odlišné ako miesto trvalého pobytu (miesto registrovaného bydliska z registra fyzických osôb – de jure pobyt). V sčítacích formulároch v rámci súčasného a trvalého pobytu sa zisťovalo aj číslo bytu, ktoré malo slúžiť na správne zaradenie jednotlivých obyvateľov do prislúchajúcich bytových jednotiek, a teda aj na správne zaradenie obyvateľov do cenzovej domácnosti. Pre tvorbu cenzových domácností z údajov sčítania bola kľúčová informácia o vzájomných vzťahoch medzi osobami. V elektronickom sčítacom formulári respondenti odpovedali na otázku *S ktorými osobami bývate v mieste Vášho súčasného bydliska?* Bolo možné uviesť odpovede *bývam sám* alebo *nebývam sám*. Pokiaľ si respondent zvolil druhú možnosť, mal následne na výber z 24 možností vzťahov k spolubývajúcim osobám (obrázok č. 2).

Obrázok č. 2: Vzor otázky zo sčítacieho formulára

The image shows a digital form for a census questionnaire. At the top, there is a progress bar with seven steps: Pobyt, Rodina, Vzdelanie, Zamestnanie, Národnosť, Náboženstvo, and Zhrnutie formulára. The 'Rodina' step is currently active. Below the progress bar, the question is: "S ktorými osobami bývate v byte v mieste Vášho súčasného bydliska?". Below the question, there is a note: "Ak ste žili s deťmi a/alebo vnúčatami, uveďte ich počet. Uveďte stav platný k 1. 1. 2021". There are two radio buttons: "bývam sám" (selected) and "nebývam sám". An arrow points from "nebývam sám" to a box containing a list of 24 relationship options. The list is organized into two columns:

bývam s:	
☐ manžel	☐ manželka
☐ otec	☐ matka
☐ syn	☐ dcéra
☐ brat	☐ sestra
☐ svokor	☐ svokra
☐ zať	☐ nevesta
☐ starý otec	☐ stará matka
☐ vnuk	☐ vnučka
☐ prastarý otec	☐ prastará matka
☐ pravnuček	☐ pravnučka
☐ iný príbuzný (napríklad ujo, teta, bratranec, švager, švagriná)	☐ kohabitujúci partner (druh)
☐ kohabitujúci partner (družka)	☐ osoba bez príbuzenského vzťahu

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2021

2.2. ÚDAJE Z ADMINISTRATÍVNYCH ZDROJOV

Najdôležitejším zdrojom na tvorbu cenzových domácností sa ukázali rodinné vzťahy z registra fyzických osôb, ktorý obsahuje rozsiahlu maticu najbližších rodinných vzťahov ako rodič – dieťa a manžel – manželka. Teda väčšina osôb je prepojených so svojimi rodičmi, deťmi, prípadne manželským partnerom. Ďalším kľúčovým údajom, ktorý sa získal z administratívnych zdrojov údajov, je číslo bytu priradené k danému obyvateľovi. Údaj sa získal jednak z registra fyzických osôb, v ktorom bola vyplnenosť a kvalita tejto premennej relatívne nízka z dôvodu nepovinného zadania tohto údaju obyvateľom, a tiež z katastra nehnuteľností, v ktorom vlastníci mali uvedené príslušné

číslo bytu (obrázok č. 3). Aj keď v katastri je vyplnenosť čísla bytu nízka, jeho informačná hodnota je vysoká, keďže vlastníci majú povinnosť uviesť správne číslo bytu.

Obrázok č. 3: Použité zdroje a premenné pri tvorbe cenзовých domácností

Zdroje a premenné (domy s viacerými bytmi)	Trvalý pobyt	Vyplnenosť - % osôb bývajúcich v domoch s viacerými bytmi	Rozdielny trvalý a súčasný pobyt	Vyplnenosť - % osôb bývajúcich v domoch s viacerými bytmi
Register fyzických osôb				
rodinné vzťahy	✓	83.9 %	✓	79.9 %
číslo bytu (iba budovy s viacerými bytmi)	✓	33.6 %	✗	-
Kataster				
číslo bytu (iba budovy s viacerými bytmi)	✓	20.0 %	✗	-
Sčítací formulár				
číslo bytu	✓	76.8 %	✓	72.7 %
vzťahy medzi osobami bývajúcimi v 1 byte	✗		✓	92.5 %

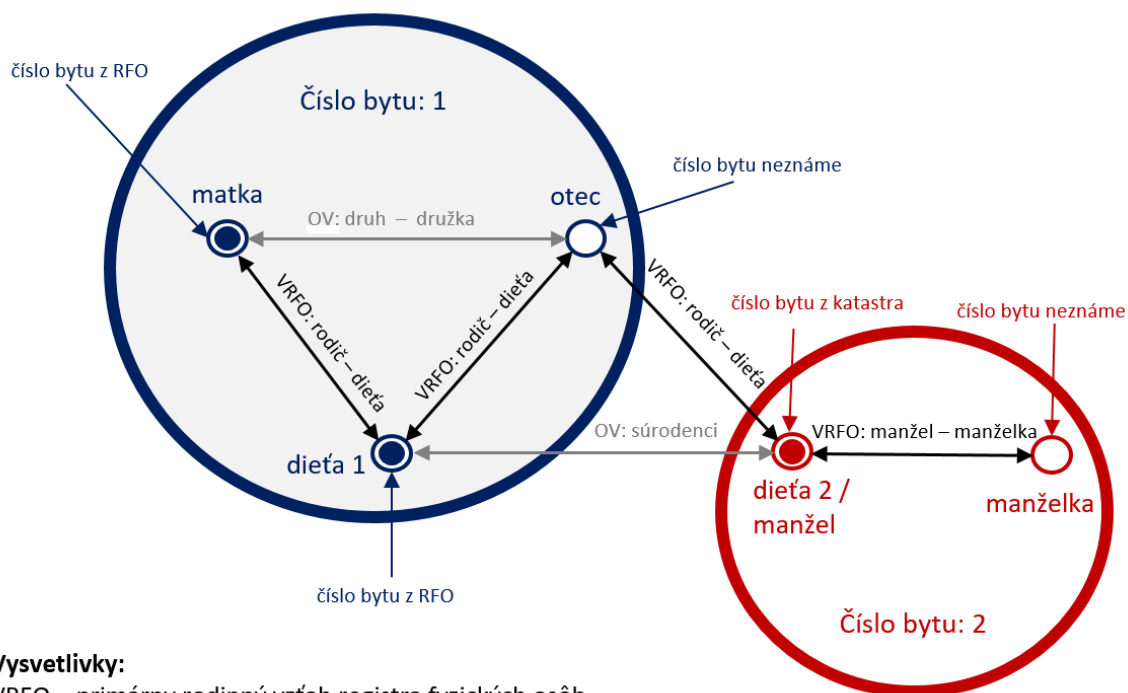
Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

2.3. TVORBA BYTOVÝCH A CENZOVÝCH DOMÁCNOSTÍ PODĽA SÚČASNÉHO A TRVALÉHO POBYTU

Na základe výsledkov Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2021 sa vytvorili domácnosti podľa súčasného pobytu, ktorý odráža reálne miesto bydliska obyvateľov a nebolo by možné ho určiť bez sčítacích formulárov. Paralelne sa však rovnakým spôsobom spracovali aj cenзовé domácnosti na základe registrového trvalého pobytu obyvateľa bez jednotlivých premenných získaných z elektronického zberu Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2021. Cieľom bolo porovnať tieto dva dátové súbory a posúdiť ich mieru zhody, ako aj potenciál ich udržateľnej aktualizácie v budúcnosti výlučne na základe registrových údajov.

Ako sme už spomenuli v úvode, základom tvorby oboch typov cenзовých domácností (na základe trvalého alebo súčasného pobytu) bolo vytvorenie bytových domácností. Bytové domácnosti boli vytvorené hlavne pomocou rodinných vzťahov a rovnakého čísla bytu respondentov na tom istom adresnom bode. Primárne sa používala matica rodinných vzťahov z registra fyzických osôb (rodič – dieťa, manžel – manželka). Z týchto základných vzťahov boli odvodené ďalšie príbuzenské vzťahy medzi osobami, ako súrodenci, starí rodičia – vnúčatá, strýko/teta – synovec/neter atď. Vytvorili sa skupiny širších rodín, ku ktorým sa mohli pričleniť ďalšie osoby, prípadne mohli byť rozdelené do dvoch či viac bytov, a to na základe údajov o čísle bytov (obrázok č. 4).

Obrázok č. 4: Ilustračný príklad tvorby domácností v domoch s viacerými bytmi

Vysvetlivky:

VRFO – primárny rodinný vzťah registra fyzických osôb

OV – odvodený vzťah z VRFO

Číslo bytu – číslo bytu z katastra nehnuteľností alebo z registra fyzických osôb

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

Po tvorbe bytových domácností bolo možné rozčleniť osoby v byte do jednotlivých cenзовých domácností. Pri tvorbe cenзовých domácností na súčasný pobyt hrali kľúčovú úlohu vzťahy zo sčítacieho formulára, ako aj rodinné vzťahy z registra. Pri vytváraní cenзовých domácností na trvalý pobyt to bolo výlučne z administratívnych zdrojov údajov, primárne z registra fyzických osôb. Čo sa týka vzťahov zo sčítacích formulárov, každý obyvateľ mal možnosť označiť svoj príbuzenský alebo iný vzťah ku všetkým ostatným členom bytovej domácností (obrázok č. 2). Pri niektorých vzťahoch ako syn, dcéra, brat, sestra, starý otec, stará matka, osoba bez príbuzenských vzťahov a iné respondent zadal aj počet osôb, ku ktorým má daný vzťah v byte. Vo formulári sa nezisťovala žiadna priama identifikácia týchto spolubývajúcich osôb, preto na základe týchto vzťahov boli následne medzi jednotlivými osobami vytvorené tzv. zrkadlové vzťahy. Napríklad k osobe, ktorá uviedla, že býva s manželom a synom, sa hľadala osoba v tom istom adresnom bode, ktorá uviedla, že býva s manželkou a synom, ako aj osoba, ktorá býva s otcom a matkou. Pri nekompletnosti týchto vzájomných vzťahov sa vzťahy overovali a dopĺňali vzťahmi z administratívnych registrov. Po identifikovaní vzájomných príbuzenských a rodinných vzťahov medzi jednotlivými osobami sa osoby na základe nich roztriedili do jednotlivých typov cenзовých domácností (obrázok č. 1).

Osobitne možno spomenúť identifikáciu kohabitantských zväzkov. Pri tvorbe cenзовých domácností podľa súčasného pobytu sa vzťahy kohabitantov získali primárne zo sčítacieho formulára. Obyvatelia v kohabitantskom vzťahu sa navzájom v rámci cenзовой domácnosti označili ako druh/družka, druh/druh alebo družka/družka. Z registra ich bolo možné získať len vtedy, ak mali spoločné dieťa (obrázok č. 4).

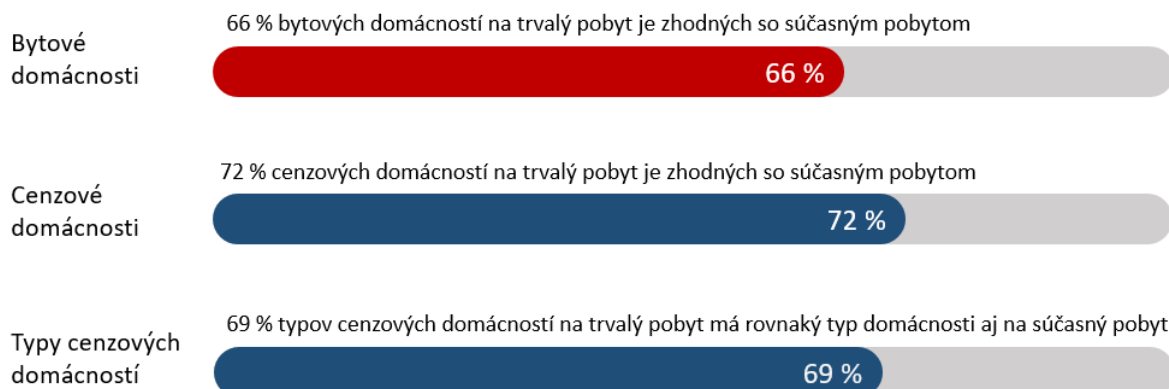
3. LIMITÁCIE VZÁJOMNEJ KOHERENTNOSTI DOMÁCNOSTÍ NA TRVALÝ A SÚČASNÝ POBYT A POROVNANIE VÝSLEDKOV ZA DOMÁCNOSTI

Hlavným zdrojom rozdielov medzi domácnosťami vytvorenými na oba typy pobytov je to, že množiny obyvateľov podľa jednotlivých typov pobytu sú odlišné. V Slovenskej republike malo k 1. 1. 2021 trvalý pobyt spolu 5 449 270 obyvateľov. Tento počet je možné udržateľne aktualizovať na základe administratívnych zdrojov vychádzajúcich z demografickej bilancie. Súčasný pobyt ako reálne miesto bývania na Slovensku malo k rovnakému dátumu 5 233 612 obyvateľov. Keďže miesto súčasného pobytu možno získať iba pomocou sčítania obyvateľov domov a bytov, táto premenná sa dá aktualizovať iba raz za 10 rokov. Na území Slovenskej republiky má rozdielny súčasný a trvalý pobyt 573 058 obyvateľov, pričom ako sme spomenuli, súčasný pobyt nie je možné zistiť ani aktualizovať z administratívnych zdrojov. Ďalších 264 269 obyvateľov má síce trvalý pobyt na Slovensku, ale ich súčasné miesto reálneho pobytu bolo v zahraničí. Poslednou skupinou je 48 611 obyvateľov, ktorí mali súčasný pobyt na území Slovenska, ale zároveň tu nemali trvalý pobyt (Óvári & Kočiš, 2023). V dôsledku spomínaných odlišných trvalých a súčasných pobytov časti obyvateľov, keď tá istá osoba môže bývať s inými osobami na oba druhy pobytu, vo výsledku vytvorí cenzové domácnosti s inými osobami a nezriedka aj odlišný typ cenzovej domácnosti pre každý typ pobytu. Preto pri diseminácii boli uprednostnené cenzové domácnosti na súčasný pobyt, ktoré sú vytvorené na základe reálneho miesta bývania a reálnych vzťahov obyvateľov.

Okrem nezhody medzi oboma druhmi pobytu časti obyvateľov Slovenska je problémom zachytiť pri trvalom pobyte neregistrované kohabitantské vzťahy medzi obyvateľmi. Na Slovensku doposiaľ neexistuje žiaden inštitút umožňujúci formalizovať a legalizovať vzťahy kohabitujuúcich párov, a preto ich nie je možné zistiť z registrov na trvalý pobyt. Jedinou výnimkou sú kohabitujujúce páry osôb opačného pohlavia, ktoré bývajú spolu, pričom majú aspoň jedno spoločné dieťa, podľa ktorého im vieme tento druh vzťahu nepriamo odvodiť. Kohabitácie párov rovnakého pohlavia sú pomocou registrov na trvalý pobyt tiež neidentifikovateľné, keďže na Slovensku neexistuje doposiaľ žiadna legislatívna úprava, akými sú registrované partnerstvo alebo manželstvo osôb rovnakého pohlavia, ktorá by týmto osobám umožnila svoj vzťah sformalizovať.

Približne 2/3 bytových domácností je úplne totožných na trvalý a súčasný pobyt. To znamená, že na oba typy pobytov býva v rovnakom spoločnom byte rovnaký počet tých istých osôb. Cenzové domácnosti vytvorené podľa oboch druhov pobytov na 72 % tvoria rovnaké osoby v rovnakom byte, ktoré však môžu patriť do odlišného typu cenzovej domácnosti pri každom druhu pobytu. Cenzové domácnosti, ktoré na oba typy pobytu tvoria rovnaké osoby bývajúce spolu v rovnakom byte a tvoriace rovnaký typ cenzovej domácnosti, sú zhodné na 69 % (obrázok č. 5). Rozdiel medzi poslednými dvoma spomenutými kategóriami je spôsobený tým, že na trvalý pobyt z registrov nie je možné zistiť vzťahy medzi kohabitujuúcimi párami, pokiaľ nemajú spoločného potomka. Preto osoby žijúce v neformálnom zväzku bez spoločných detí tvoria na trvalom pobyte iný druh cenzovej domácnosti.

Obrázok č. 5: Zhoda medzi domácnosťami na súčasný a trvalý pobyt

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

Typy cenzových domácností vytvorené podľa trvalého a súčasného pobytu sú odlišné v dôsledku limitácie použitých metód (tabuľka č. 1).

Pri porovnaní domácností manželských párov na oba druhy pobytov vidíme, že pri cenzových domácnostiach na súčasný pobyt zachytávame o vyše 97-tisíc viacej domácností párov bez detí, a naopak, o takmer 72-tisíc menej domácností manželských párov s deťmi. Táto diferencia je spôsobená prevažne tým, že časť detí si ponecháva trvalý pobyt rodičov, ale súčasný pobyt ako reálne miesto bývania má už mimo rodičovského bytu. Absencia možného formalizovaného prihlásenia k svojmu zväzku medzi kohabituujúcimi partnermi na Slovensku spôsobuje, že túto kategóriu nie je možné podchytiť na základe trvalého pobytu zisťovaného z administratívnych zdrojov. Výnimkou sú iba na trvalý pobyt spolubývajúci partneri, ktorí majú spoločného potomka, podľa ktorého ich vieme navzájom spojiť.

Pri cenzových domácnostiach osamelých rodičov dochádza tiež k ich nadhodnocovaniu pri trvalom pobyte. Dôvodom je u časti týchto domácností formálne administratívne spolužitie rodiča a dieťaťa, pričom reálne už bývajú oddelene v rozdielnych cenzových domácnostiach.

Pri domácnostiach jednotlivcov žijúcich s ďalšími osobami je ich výrazne vyššie zastúpenie medzi domácnosťami vytvorenými na súčasný pobyt v porovnaní s trvalým pobytom. Často ide o osoby bývajúce v podnájme, pričom trvalý pobyt majú formálne na inej adrese. Takéto osoby obývajú samostatne iba časť bytovej jednotky, pričom zvyšok bytu je obývaný ďalšími osobami, s ktorými takáto osoba netvorí spoločnú cenzovú domácnosť.

Tabuľka č. 1: Rozdiely medzi počtom cenзовých domácností na trvalý a súčasný pobyt

Typy cenзовých domácností	Trvalý (registrový) pobyt	Súčasný pobyt	Rozdiel
Zosobášené páry bez detí	262 933	360 007	97 074
Zosobášené páry s deťmi	656 170	584 257	-71 913
Páry kohabitantov opačného pohlavia bez detí	No data	49 705	-
Páry kohabitantov opačného pohlavia s deťmi	67 390	83 793	16 403
Páry kohabitantov rovnakého pohlavia bez detí	Bez údajov	1 087	-
Páry kohabitantov rovnakého pohlavia s deťmi	Bez údajov	30	-
Osamelí otcovia	65 224	51 632	-13 592
Osamelé matky	435 332	305 567	-129 765
Nerodinné domácnosti	58 012	52 472	-5 540
Jednotlivci bez ďalšieho člena v bytovej domácnosti	410 072	488 853	78 781
Jednotlivci s ďalším členom v bytovej domácnosti	353 040	346 761	-6 279

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

4. KVALITA ÚDAJOV A UDRŽATEĽNOSŤ

Ako sme ukázali, tvorba cenзовých domácností na trvalý a súčasný pobyt nevedla k rovnakému výsledku. Navzdory tomu, že cenзовé domácnosti na súčasný pobyt, ktoré sa vytvorili na základe sčítania, je možné považovať za bližšie k realite v porovnaní s cenзовými domácnosťami vytvorenými na základe registrového trvalého pobytu, ich tvorba bola zaťažená určitými obmedzeniami (tabuľka č. 2).

Rozmiestnenie obyvateľov podľa súčasného pobytu do jednotlivých bytov v rámci adresného bodu bolo limitované nízkou vyplnenosťou tejto premennej, ako aj vysokou chybovosťou pri jej zadávaní respondentmi do formulára. Spôsobovalo to komplikácie pri vytváraní cenзовých domácností najmä pri bytových domoch s väčším počtom bytov.

Zrkadlové vzťahy medzi obyvateľmi vytvorené na základe vzájomných vzťahov, ktoré boli navzájom deklarované medzi osobami v byte, boli tiež zaťažené značnou nekompletnosťou a chybovosťou. Na druhej strane boli tieto navzájom deklarované vzťahy vo formulároch jediným dostupným zdrojom, z ktorého bolo možné zistiť spoločné spolužitie kohabituujúcich párov opačného pohlavia bez detí, ako aj kohabituujúcich párov rovnakého pohlavia. U časti osôb, ktoré sa nesčítali, sme číslo bytu ani rodinné vzťahy z formulára nemali k dispozícii.

Pri odvodzovaní cenзовých domácností na základe trvalého pobytu sme zisťovali rovnaké premenné: číslo bytu a vzájomné vzťahy (tie boli prebrané len z administratívnych zdrojov). Číslo bytu bolo priradené obyvateľom z katastra nehnuteľností alebo registra fyzických osôb. Výhodou tejto premennej je vysoká kvalita čísla bytu v katastri nehnuteľností. Ak poznáme číslo bytu vlastníka bytu, je možné k nemu priradiť rodinných príslušníkov na základe rodinných vzťahov z registra fyzických osôb a získať správne zaradenie týchto osôb do príslušného bytu. Na druhej strane v registri fyzických osôb informácia o čísle bytu často chýbala, a aj keď bola doplnená, bola nepresná.

Rodinné, respektíve príbuzenské vzťahy, ktoré boli odvodené z registra fyzických osôb, sú pomerne presným a cenným podkladom na tvorbu cenзовých domácností. Ich limitáciou je však, že zachytávajú iba časť obyvateľov žijúcich v kohabitantských

zväzkoch a v intercenzálnom období sú využiteľné iba na tvorbu domácností na trvalý pobyt.

Tabuľka č. 2: Výhody a obmedzenia zdrojov použitých pre tvorbu cenзовých domácností

	Rodinné vzťahy z registra (RFO)	Číslo bytu z registrov (kataster & RFO)	Číslo bytu zo sčítacieho formulára	Zrkadlové vzťahy zo sčítacích formulárov
Výhody	- Široké spektrum rodinných vzťahov - Presnosť rodinných vzťahov	- Presný a jedinečný identifikátor - Vysoká kvalita čísla bytu z katastra	Číslo bytu iba pre osoby na súčasný pobyt	- Informácie o tom, ako ľudia spoločne žijú v byte na súčasnom pobyte - Obsahujú vzťahy kohabitujúcich osôb
Obmedzenia	- Neobsahuje všetky vzťahy kohabitantov - Bez sčítania vieme skonštruovať iba domácnosti na trvalý pobyt	- Vysoký počet chýbajúcich údajov - Nízka kvalita čísla bytu z RFO	- Vysoký počet chýbajúcich údajov (nízka miera vyplnenosti) - Vysoká miera chybovosti	Vysoká miera chybovosti

Zdroj: vlastné spracovanie podľa SODB 2021

5. ZÁVER

Vytvorením cenзовých domácností osobitne podľa trvalého a zároveň aj súčasného pobytu obyvateľov sa porovnala miera zhody týchto dvoch súborov domácností. Zistilo sa medzi nimi niekoľko diferencií. Rozdiely vyplývajú jednak z toho, že časť obyvateľov má svoj trvalý a súčasný pobyt na iných miestach, čoho dôsledkom môže byť aj spolužitie s inými osobami na každom z pobytov, ako aj z nemožnosti zistiť vzťahy medzi kohabitujúcimi párami osôb bez spoločných detí z administratívnych zdrojov.

V dôsledku toho je možné považovať spracovanie údajov za cenзовé domácnosti na základe súčasného pobytu za presnejšie a reálnejšie odrážajúce objektívny stav rodinného správania. Preto sú v tejto chvíli údaje o vzťahoch získavané formou sčítania jediným validným zdrojom pokrývajúcim celú škálu typov vzájomného spolužitia vrátane tých neformalizovaných. V súvislosti s úvahami o budúcich sčítaniach, ktoré by mohli byť založené čisto na údajoch z administratívnych zdrojov údajov, rovnako ako aj v dôsledku Eurostatom vyžadovaných častejších intervalov poskytovania údajov o domácnostiach sa vynára otázka, akým spôsobom budú vytvorené cenзовé domácnosti v najbližšom národnom cene v roku 2031. Pri súčasnom stave administratívnych zdrojov je možné vytvárať cenзовé domácnosti na základe príbuzenských vzťahov na trvalý pobyt. Ak by boli cenзовé domácnosti spracované len na základe registrových a administratívnych údajov, bolo by potrebné vyriešiť dve zásadné výzvy: získať zdroj, z ktorého možno zistiť reálne bývanie obyvateľov Slovenska, a zvýšiť kvalitu a vyplnenosť čísiel bytov v jednotlivých zdrojoch, ktorá je kľúčovou premennou pri domoch s viacerými bytmi.

Za predpokladu, že sa podarí zvýšiť kvalitu premennej číslo bytu v registri fyzických osôb, bude možné vytvoriť bytové domácnosti s väčšou presnosťou a následne z nich odvodiť cenзовé domácnosti. V súčasnosti by sa mohli vytvárať cenзовé domácnosti kohabitujúcich párov iba za predpokladu, že majú spoločného potomka. V prípade, že

na Slovensku bude schválená zákonná úprava umožňujúca nejakú formu registrovaného partnerstva pre tieto osoby, umožní nám to podchytiť širšie spektrum v tejto chvíli neformálnych spolužití. Ďalším možným spôsobom, ako zistiť takéto neinštitucionalizované vzťahy, môže byť forma výberového zisťovania a následná extrapolácia výsledkov pre celú populáciu. V súčasnosti sú výsledky získané pomocou sčítania obyvateľov, domov a bytov nenahraditeľným zdrojom údajov na tvorbu cenových domácností a štúdium rodinného správania. Nateraz ich nie je možné plne nahradiť údajmi z registrov bez informačnej a kvalitatívnej straty.

LITERATÚRA

Óvári, K. & Kočíš, M. (2023). Priestorová diferenciácia rozmiestnenia obyvateľstva v kontexte súčasného pobytu v Slovenskej republike k 1. 1. 2021. *Slovenská štatistika a demografia*, 33(2), 5-29.

Štatistický úrad SR. (2021). *Základné informácie o sčítaní 2021*.

<https://www.scitanie.sk/o-scitani/zakladne-informacie-o-scitani-2021>

RESUMÉ

Vytvorenie domácností na základe adresy súčasného pobytu a deklarováných rodinných vzťahov získaných vyčerpávajúcim zisťovaním a zároveň na základe adresy trvalého pobytu a vzťahov získaných z registrov poskytlo unikátnu možnosť porovnať výsledky týchto dvoch navzájom odlišných konceptov. Potvrdil sa predpoklad, že rozdielny trvalý a súčasný pobyt mnohých obyvateľov Slovenska vo výsledku vytvoril diskrepancie medzi domácnosťami vytvorenými na základe týchto dvoch typov pobytu. Ďalšou komplikáciou pri tvorbe domácností na trvalý pobyt sú neformalizované kohabitantské vzťahy bez spoločných detí, ktoré nie je možné získať ani odvodiť zo žiadnych administratívnych zdrojov. Tento typ vzťahov možno nateraz zistiť iba priamym zisťovaním od obyvateľov, a preto je k dispozícii len pri domácnostiach vytvorených na základe súčasného pobytu. V dôsledku týchto skutočností je možné tvrdiť, že domácnosti vytvorené na základe súčasného pobytu a sebadeklaratórne uvedených rodinných vzťahov pri sčítaní obyvateľov, domov a bytov najpresnejšie reflektujú reálne sociálne spolužitie obyvateľov na mikroúrovni ich rodinných kolektívov. Takýmto spôsobom sú na mieste reálneho pobytu zachytené všetky formy spolužitia vrátane neformálnych kohabitantských vzťahov včítane spolužití párov rovnakého pohlavia. Preto je možné sčítanie obyvateľov označiť za najpresnejší možný zdroj údajov o domácnostiach. Nahradiť ho v súčasnosti registrom by bolo možné iba za cenu značnej informačnej straty.

SUMMARY

The creation of households based on the address of current residence and declared family relationships obtained from exhaustive surveys as well as on the basis of the address of permanent residence and relationships obtained from registers provided a unique opportunity to compare the results of these two mutually different concepts. The presumption was confirmed that the different permanent and current residence of many Slovak residents ultimately created discrepancies between households constructed based on these 2 types of residence. Another difficulty in the creation of households for permanent residence are unformalized cohabiting relationships without common children, which cannot be obtained or derived from any administrative sources. This type of relationship can currently only be determined by direct surveys of residents and is therefore available only for households constructed based on current residence. As a consequence, it can be argued that households constructed

on the basis of current residence and self-declared family relationships in the population and housing census most accurately reflect the real social coexistence of residents at the micro-level of their family collectivities. In such way, all forms of cohabitation, including informal cohabitation relationships, involving cohabitation of same-sex couples, are captured at the place of real residence. Therefore, the population census can be described as the most accurate possible source of data on households. Replacing it with a register would currently be possible only at the cost of significant information loss.

PROFESIJNÝ ŽIVOTOPIS

Mgr. Andrej Chromeček, PhD., absolvoval doktorandské štúdium na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v odbore humánna geografia a demografia. Od roku 2022 pracuje v Štatistickom úrade Slovenskej republiky v oddelení sčítania obyvateľov, domov a bytov a prierezových štatistík. V oblasti sčítania obyvateľov, domov a bytov sa venuje tvorbe metodiky a spracovaniu analytických výstupov.

Mgr. Kristián Óvári absolvoval magisterské štúdium na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. V Štatistickom úrade Slovenskej republiky pôsobí od roku 2021, kde sa v projekte SODB 2021 venoval metodike integrácie databáz z administratívnych zdrojov údajov. V súčasnosti sa na projekte podieľa hlavne dátovými analýzami a prípravou podkladov na disemináciu výsledkov.

KONTAKT

andrej.chromecek@statistics.sk

kristian.ovari@statistics.sk